
«Γυναίκες και πολιτική» Ποια πολιτική;

Πριν από 70 χρόνια, το 1920, στην αυγή του 20ου αιώνα, έκανε την εμφάνισή του ο Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας διεκδικώντας για τις γυναίκες ένα δικαίωμα που οι άνδρες είχαν κερδίσει από το 1864, το δικαίωμα του ψηφίζεω και του εκλέγεσθαι. Οι Ελληνίδες κατόρθωσαν να αποκτήσουν την ψήφο το 1952 αλλά το δικαίωμα του εκλέγεσθαι, αν και τυπικά κατοχυρωμένο, μένει ακόμα, εν πολλοίς, κενό περιεχομένου. Στις εκλογές του Ευρωκοινοβουλίου (Ιούνιος 1989) εκλέχθηκε 1 γυναίκα υποψήφια (ενώ είχαν εκλεγεί 2 στην προηγούμενη τετραετία), ενώ στις βουλευτικές εκλογές του Νοεμβρίου 1989, 20. Από τις βουλευτίες που εκλέχθηκαν τον Ιούνιο, συμμετείχε στο Υπουργικό Συμβούλιο της Κυβέρνησης Τζανετάκη μία, ενώ δεν υπήρξε **καμιά γυναίκα** στην «Οικουμενική» και στην υπηρεσιακή Κυβέρνηση.

Ήδη όμως πριν από τις εκλογές του Ιουνίου είχε ξεκινήσει μια προσπάθεια να τεθεί το ζήτημα της χαμηλής συμμετοχής των γυναικών στην πολιτική ζωή, η οποία κατέληξε στο σχηματισμό μιας Συντονιστικής Επιτροπής 19 γυναικείων οργανώσεων και 7 γυναικείων τμημάτων των κομμάτων. Η Επιτροπή αυτή είναι η πρώτη συνεργασία που κατόρθωσε το γυναικείο κίνημα μετά από πολλά χρόνια (άλλες δύο περιπτώσεις ήταν η συνεργασία για τη μεταρρύθμιση του Οικογενειακού Δικαίου και για τις αμβλώσεις). Μάλιστα η Συντονιστική Επιτροπή για την ποσόστωση ήλθε στο τέλος μιας δεκαετίας όπου το γυναικείο κίνημα σπαραζόταν από το ζήτημα της αυτονομίας ή μη των οργανώσεων και το κλίμα δεν ευνοούσε καθόλου τις συνεργασίες. Γι' αυτό το λόγο έχει σημασία να δούμε πώς φτάσαμε στη Συντονιστική Επιτροπή αλλά κυρίως να διαλογιστούμε ποιες μπορεί να είναι οι προοπτικές για τη συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική στη νέα δεκαετία που ανοίγεται μπροστά μας.

Η εξάρτηση των κοινωνικών κινήματων από τους πανίσχυρους κομματικούς μηχανισμούς ήταν πάντα ένα πρόβλημα στην Ελλάδα. Οι πελατειακές σχέσεις που είχαν αναπτύξει τα κόμματα με τους ψηφοφόρους και η χρησιμοποίηση του κρατικού μηχανισμού για την ικανοποίηση μικροκομματικών συμφερόντων επηρέασε το χαρακτήρα των κοινωνικών κινήματων του συνδικαλιστικού, του φοιτητικού, του ειρηνιστικού και βέβαια του γυναικείου.

Το κόμμα άπλωνε τα πλοκάμια του σε όλους τους κοινωνικούς χώρους, όπου αναπτυσσόταν συλλογική δράση, για να τους επηρεάζει αλλά και οι κοινωνικοί χώροι βασιζόντουσαν, σε σημαντικό βαθμό, στο κόμμα για οικονομική υποστήριξη αλλά κυρίως για την εξασφάλιση πρόσβασης στην εξουσία κάτι που τους καθιστούσε «φερέγγυους πολιτικά», τους προσέδιδε ακτινοβολία και τους εξασφάλιζε μέλη. Η κινητικότητα των στελεχών μεταξύ του κόμματος και του «συνδικαλιστικού», του «φοιτητικού», ή του «ειρηνιστικού» απλώς επιβεβαίωνε την κομματική κυριαρχία και τα στεγανά μέσα στο οποία περιχαράκωνε τις κοινωνικές ομάδες. Το γυναικείο κίνημα δεν ξέφυγε από αυτόν τον κανόνα και για ένα μεγάλο διάστημα οι μαζικές, τουλάχιστον, οργανώσεις είχαν κομματικές συγγένειες (η Νέα Δημοκρατία μόνο δεν είχε αναπτύξει γυναικεία οργάνωση κάτι που έγινε αποσπασματικά προς τα τέλη της δεκαετίας όταν πια το κόμμα είχε βάσιμες ελπίδες για την κατάκτηση της εξουσίας).

Το γυναικείο κίνημα έφτασε σε μια κρίσιμη καμπή στα τέλη της δεκαετίας του 1980. Μετά την επίτευξη, σε μεγάλο βαθμό, της ισονομίας, έγινε φανερό ότι η νομοθετική μεταρρύθμιση θα έμενε κενό γράμμα αν η διαχείριση της εξουσίας αλλά και η κοινωνική οργάνωση γενικότερα παρέμεναν अपαράλλακτες: Θα είχαμε ισονομία χωρίς κοινωνική ισότητα. Ετέθη επιτακτικά λοιπόν το ζήτημα: Ποια η στάση του γυναικείου κινήματος έναντι της οργανωμένης πολιτικής εξουσίας; Αν δεν «λυνόταν» το θέμα αυτό το κίνημα αντιμετώπιζε κρίση νομιμοποίησης, δηλαδή ουσιαστικά υπαρξιακή κρίση.

Το πρόβλημα έγινε πιο περίπλοκο εξαιτίας της συγκυρίας δηλαδή της κρίσης ολόκληρου του ελληνικού πολιτικού συστήματος, τη διογκούμενη αμφισβήτηση των κομματικών μηχανισμών, τη δυσφορία με τις πολιτικές ηγεσίες και της ανικανότητάς τους να απαντήσουν στο σύνολο των προβλημάτων της κοινωνίας. Ήταν μήπως η κατάλληλη στιγμή για μια παρέμβαση των γυναικών;

Το οργανωμένο γυναικείο κίνημα, απάντησε θετικά σχηματίζοντας τη Συντονιστική Επιτροπή και —ευθυγραμμιζόμε-

νο με τις εξελίξεις σε ορισμένες δυτικοευρωπαϊκές χώρες και τις συστάσεις διεθνών οργανισμών— διεκδίκησε τη συμμετοχή των γυναικών υποψηφίων στα ψηφοδέλτια των κομμάτων σε ποσοστό 35%.

Το εμπόδιο στο οποίο σκοντάφτει η πολιτική αυτή έγινε ορατό αρκετά νωρίς: Η προώθηση των γυναικών μέσα από τους κομματικούς μηχανισμούς δεν εμποδίζεται μόνο από τις (ανδροκρατούμενες) κομματικές ηγεσίες και κλίκες αλλά και από το δισταγμό των ίδιων των γυναικών να επωμισθούν το οικονομικό και ψυχολογικό κόστος της κομματικής ένταξης, της αναρρίχησης μέσα από εσωκομματικές διαμάχες και των αλληπάλληλων προεκλογικών εκστρατειών εμποδίζεται δηλαδή, από την ποιότητα της πολιτικής μας ζωής. Οι λίγες βουλευτίνες και γυναίκες κομματικά στελέχη αναγκάζονται να τηρούν μια ακροβατική ισορροπία μεταξύ των ρόλων τους ως συμβόλων μιας διαφορετικής, ποιοτικά, πολιτικής (ρόλου που εξάλλου λίγες θέλουν ή μπορούν να παίξουν) και πειθαρχημένων κομματικών στελεχών. Είναι εύλογο λοιπόν ότι λίγες μπόρεσαν να ασκήσουν δημόσια κριτική στο κόμμα τους για την ισχνή συμμετοχή των γυναικών στους εκλογικούς συνδυασμούς.

Οι αλληπάλληλες εκλογικές αναμετρήσεις επέτρεψαν στη Συντονιστική Επιτροπή να έχει αντικείμενο πίεσης, να παραμείνει κάπως στο προσκήνιο της δημοσιότητας και να αγνοήσει την απειλή για τη συνοχή της που συνιστά η διαφορετική ταυτότητα των οργανώσεων μελών της. Μετά την 8η Απριλίου και το σχηματισμό κυβέρνησης το αδιέξοδο που αντιμετωπίζει η Συντονιστική Επιτροπή γίνεται άμεσο: ποια μπορεί να είναι η σχέση των γυναικών με την πολιτική αν δεν αλλάξει η ίδια η πολιτική και αν το γυναικείο κίνημα, μεταξύ άλλων συλλογικών κοινωνικών φορέων, δεν προτείνει πώς να αλλάξει; Είναι δυνατόν να αλλάξουν οι κανόνες του παιχνιδιού από παίκτες που για να είναι στο παιχνίδι πρέπει να τηρούν αυτούς τους κανόνες;

Το γυναικείο κίνημα έθεσε μετά από σαράντα χρόνια, ανανεωμένο, το ζήτημα της πολιτικής συμμετοχής, αλλά δεν το έλυσε. Όμως έστω και αυτό είναι ένα βήμα μπροστά γιατί αμφισβητεί ότι «η πολιτική», «τα κόμματα» οι υπάρχοντες θεσμοί εξυπηρετούν όλους και όλες ίσια και όμοια, ότι η «Οικουμενική» ήταν πράγματι οικουμενική. Ποια θα είναι τα επόμενα βήματα της Συντονιστικής Επιτροπής μετά την 8η Απριλίου; Ίσως παράλληλα με τη διεκδίκηση της ποσοστωσης, την αποστολή μνημονίων στους κομματικούς αρχηγούς, τη σύγκληση συνεντεύξεων Τύπου και την παρότρυνση προς τις ψηφοφόρους «να ψηφίσουν γυναίκες» —που εξάλλου είναι **μέσα** για την επίτευξη του σκοπού— θα έπρεπε το γυναικείο κίνημα να ασχοληθεί και με το σκοπό: ποιο είναι το **περιεχόμενο** της φεμινιστικής πολιτικής; Γιατί επιβάλλεται να συμμετάσχουν ενεργά οι γυναίκες στη διαχείριση της εξουσίας; Τι θα αλλάξει στην καθημερινή ζωή των γυναικών και των ανδρών; Πώς θα είναι η κοινωνία που οραματίζονταν οι φεμινίστριες;

Το «Ψηφίστε γυναίκες» ηχεί κούφιο αν αυτές οι γυναίκες γίνουν πολιτικοί που θα υπόσχονται ένα επίδομα, μια σύνταξη, ένα βρεφονηπιακό σταθμό παραπάνω, αν αντιμετωπίζουν τις γυναίκες ως ομάδα ατόμων με ειδικές ανάγκες ενώ οι ελληνο-τουρκικές σχέσεις, οι προβληματικές επιχειρήσεις, η παιδεία και το έλλειμμα του δημοσίου τομέα θα παραμείνουν γενικά ζητήματα, για τα οποία θα αποφασίζουν οι άνδρες. Για να έχουμε ελπίδες ανάπτυξης ενός συγκροτημένου φεμινιστικού λόγου που να μπορεί **να ανταπεξέλθει στη δοκιμασία των καιρών** πρέπει να μην παρεκκλίνουμε από τη θεμελιώδη αρχή του φεμινισμού την οποία διατύπωσε με θαυμαστή διορατικότητα η Μαρία Σβώλου (Γεν. Γραμματέας του Συνδέσμου) το 1924 στη μπροσούρα της «Η θέση του φεμινισμού στην Ελλάδα»:

... Ο φεμινισμός δεν εξαντλείται με τις ορισμένες διεκδικήσεις της γυναίκας μέσα στην σημερινή κοινωνία. Ο φεμινισμός στην ουσία του είναι **ανακατάταξη του ανθρωπίνου παράγοντος** και έστω θάχρη αποτέλεσμά του μια κολοσσιαία πρόοδος, σ' όλη την ανθρωπότητα...

Ξανθή Πετρινώτη